

ACCEPȚIUNI TEORETICE PRIVIND APRECIEREA PROBELOR ÎN PROCESUL CONTRAVENȚIONAL

THEORETICAL MEANINGS REGARDING THE APPRECIATION OF EVIDENCE IN THE CONTRAVENTION PROCESS

Albert ANTOCI,

dr. în drept, lector universitar USM, Facultatea Drept

Abstract: *The free appreciation of evidence determines the rule by which the court determines the rule by which the county court is not bound by the probation appraisal offered only by the ascertaining agent, and the appellate court is not required to convince the court of first instance of the probative value of one or another piece of evidence. The demonstration presents in itself the process of finding out the truth in the framework of a contravention process, the argumentation of the hypothesis and its content. Its essence lies in accumulation, research assessment and use of evidence. In practical terms, this is a cognitive and persuasive process.*

Cuvinte-cheie: *contravenție, probă, proces verbal cu privire la contravenție, judecător, agent constatator, martor.*

Keywords: *contravention, evidence, report on the contravention, judge, ascertaining agent, witness.*

De menționat că nici o probă nu are putere probantă dinaintea stabilită. După cum se vede, teoria liberei aprecieri a probelor se circumscrie liberei convingeri a judecătorului și persoanei care acumulează materialele referitor la fapta contravențională, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate.

Libera apreciere a probelor determină regula prin care instanța de judecată nu este ținută de aprecierea probelor oferite doar de către

agentul constatatator, iar instanței de recurs nu i se impune convingerea primei instanțe asupra valorii probante a unei sau altei probe.

Demonstrarea, prezintă în sine procesul de aflare al adevărului în cadrul unui proces contravențional, argumentarea ipotezelor și conținutului lor. Esența acesteia constă în acumularea, cercetarea, aprecierea și utilizarea probelor. În aspect practic acesta este un proces cognitiv și de convingere.[1. p.107]

Astfel, probatoriul reprezintă activitatea cognitivă și de cercetarea realizată de către organele competente, printre care tradițional se află instanța de judecată, dar tot așa de tradițional nu este pomenit în această activitate apărătorul.[2. p.2]

Ca și în literatura juridică procesual penală în literatura juridică contravențională nu există un punct de vedere unitar asupra criteriilor de clasificare a probelor și al tipurilor de probă. Probele sunt supuse clasificării, deosebindu-se în funcție de diverse criterii. Clasificarea are importanță teoretică și practică. Ea ajută: a înțelege mai profund esența probelor clasificate; a le sistematiza la nivel teoretic, contribuind la perfecționarea regimului procesual de utilizare a probelor; a raționaliza procedeele de acumulare și verificare în așa fel, încât să sporească esențial siguranța, temeinicia funcționării sistemului de probațiune procesual-penală.

Astfel probele pot fi clasificate după caracterul lor, după izvoarele din care provin, după legătura cu obiectul probațiunii. [3 p.262]

În procesul contravențional ca și în procesul penal o singură probă indirectă este neîndestulătoare pentru a servi la soluționarea cauzei; ea nu poate conduce la stabilirea existenței sau neexistenței vinovăției. [4 p.43]

Probațiunea pentru probe indirecte este mai complexă și trebuie să urmeze anumite reguli:

- o singură probă indirectă dovedește un singur fapt probatoriu;
- interesează nu numărul probelor indirecte, ci ansamblul lor;
- este necesar ca ansamblul probelor indirecte să conducă la o singură concluzie cu privire la existența faptului principal. [5 p.282]

Evident, probațiunea cu dovezi indirecte este mai dificilă și mai complicată, în ea se cer acumulate mai multe probe, strâns legate între ele. [6. p.114]

Pornind de la faptul că în practică în foarte dese cazuri probațiunea se efectuează cu ajutorul probelor indirecte, este necesar ca aceste probe să aducă concluzii unice luate într-o coraborare, concluzii care ar exclude altă posibilă versiune.

În literatura de specialitate sunt întâlnite și alte criterii, nu mai puțin importante, de clasificare a probelor cum ar fi:

- a. principale, probe care se referă la existența faptului imputat.
- b. secundare, sunt probele care privesc împrejurările de natură a agrava sau atenua vinovăția inculpatului. [7. p.116]
- c. incidentale, sunt probele care servesc la dovedirea unor excepții ridicate pe parcursul cauzei(de exemplu temeinicia motivelor de recuzare invocate de către părți).

Criteriul care stă la baza acestei clasificări este sursa din care ele provin. Probele primare se caracterizează prin faptul că ele provin din sursele originale. Astfel de probă este originalul unui înscris, declarațiile martorului ocular, raportul de expertiză.

Autorul autohton, Tudor Osoianu, face o clasificare a probelor în preexistente și survenite, față de momentul la care se referă.

a. preexistente, sunt probele care dovedesc o împrejurare de fapt prezentată anterior comiterii contravenției.

b. nevinovăția făptuitorului; aceste probe pot conduce la anumite concluzii în cauza survenite sunt probele care se materializează într-o faptă produsă sau percepută în momentul săvârșirii contravenției sau chiar ulterior.

Indiferent de criteriul de clasificare, proba „are menirea de a pune în lumină adevărul real cu privire la o învinuire concretă, evidențiind fie nevinovăția, fie inocența celui pus sub acea acuzare” mai mult, realizarea justiției însăși în statul de drept nu se poate înfăptui fără un sistem probator corespunzător.

Datorită relativității mijloacelor pe care organul competent de soluționare le are la dispoziție pentru a avea acces la realitatea imediată, legiuitorul a indicat, în Codul Contravențional, doar câteva modalități, denumite mijloace de probă, dispunând că numai prin

intermediul lor este permisă relevarea unei probe, a unei dovezi, din care să rezulte o împrejurare aflată în legătură cu fapta dedusă judecătii.

O parte din aceste mijloace de probă - cum ar fi declarația de martor au apărut și s-au transmis încă din antichitate, păstrându-și pînă astăzi, cu unele modificări procedurale inevitabile, ce asigură această valoare probantă. Altele au apărut și s-au dezvoltat mult mai tîrziu de exemplu: expertiza judiciară, iar altele au intrat în procedura contravențională recent, este vorba de mijloacele audio și video.

Datele de fapt care asigură soluționarea cauzei contravenționale pot fi administrate în proces prin intermediul mijloacelor de probă. Noțiunea de „mijloc de probă” necesită delimitare cu noțiunea de „probă”. Împrejurarea de fapt, care duce la o concluzie de vinovăție sau nevinovăție, nu se poate confunda cu mijlocul prin care această împrejurare este cunoscută sau demonstrată.

Noțiunea de „mijloc de probă” necesită delimitare și de noțiunea de „procedeu probatoriu”. Procedeele probatorii nu constituie o categorie a mijloacelor de probă, ci modul de a proceda în folosirea mijloacelor de probă. Într-un sens general, mijloacele de probă pot fi considerate ca acele căi prin intermediul cărora datele de fapt care au o importanță în soluționarea unei cauze contravenționale pot fi utilizate legal, atît de organul competent de examinare, cît și de părți și alți participanți la proces.[8 p.78]

Mijloacele de probă pot fi administrate în toate fazele procesului contravențional, legea nefăcînd nici o deosebire în ceea ce privește forța lor probantă în raport cu împrejurarea dacă ele au fost administrate în cursul constatării comiterii faptei ori al cercetării ei judecătorești.

Mijloacele de probă care pot fi folosite în procesul contravențional, sunt enumerate în Codul Contravențional al Republicii Moldova, art. 425 alin. 2 al Capitolului IV, intitulat „Probele” și sunt următoarele:

- procesul-verbal cu privire la contravenție,
- procesul-verbal de ridicare a obiectelor și documentelor,
- procesul-verbal de percheziție,
- procesul-verbal privind cercetarea la fața locului,

- procesele-verbale privind alte acțiuni procesuale efectuate în conformitate cu prezentul cod, explicațiile persoanei în a cărei privință a fost pornit proces contravențional,
- declarațiile victimei,
- declarațiile martorilor,
- înscrisurile,
- înregistrările audio sau video,
- fotografiile,
- corpurile delictelor,
- obiectele și documentele ridicate,
- constatările tehnico-științifice și medico-legale,
- raportul de expertiză.

Această enumerare este exhaustivă, prin urmare nu se admite aducerea vreunei alte probe la cunoștința organului judiciar, decât prin intermediul unuia dintre aceste mijloace. Enumerarea mijloacelor prevăzute de Codul Contravențional al Republicii Moldova este exhaustivă, ceea ce înseamnă că nu pot fi utilizate în procesul contravențional și alte mijloace de probă, cum ar fi, spre exemplu, poligraful, hipnoza, ș. a.

Astfel, pentru ca societatea să-și poată exprima represiunea împotriva persoanelor care i-au nesocotit normele, fapta contravențională trebuie să fie constatată și sancționată printr-un proces-verbal [9 p.134], care prin norma legală precitată mai sus este considerat și ca un mijloc de probă.

Datele de fapt care sunt cuprinse în aceste mijloace de probă nu pot fi recunoscute, prin sine, ca probe. Pentru ca aceste date să fie recunoscute în calitate de probe ele trebuie să dispună de anumite proprietăți juridice, care sunt admisibilitatea, relevanța, concludența și utilitatea.

Prin intermediul *admisibilității* se asigură calitatea procesuală a probei. Sunt admisibile probele pertinente, concludente și utile administrate în conformitate cu Codul Contravențional. Doctrina procesuală contravențională, cât și de drept procesual-penal recunoaște existența unor particularități specifice de asigurare a admisibilității probelor:

I. Pentru ca o probă să fie admisibilă ea trebuie să fie administrată de un subiect competent. Proba poate fi administrată atât de agentul constatător, prin efectuarea unor acțiuni procesuale, fie de către părți prin punerea la dispoziția a instanței sau agentului constatător, fie de către instanță la solicitarea părților.

II. Pentru ca o probă să fie admisibilă ea trebuie să fie administrată prin intermediul mijlocului convenit (art. 425, alin. 1, 2 ale Codului contravențional,). Ca o declarație, sau orice altă acțiune procesuală consemnată printr-un anumit act, să fie recunoscută ca mijloc de probă ea trebuie să fie depusă, efectuată în cadrul procesului contravențional și nu în afara procesului. De asemenea, nu poate fi înlocuit raportul de expertiză cu un act departamental sau cu o opinie a unui specialist.

III. Pentru ca o probă să fie admisibilă ea trebuie să fie administrată prin procedura convenită. Această regulă poate fi caracterizată sub mai multe aspecte, spre exemplu, respectarea procedurii în ceea ce privește termenii procesuali, acțiunile procesuale, excepție în acest caz o constituie cercetarea la fața locului (art. 426 Cod contravențional,) și percheziția corporală sau ridicarea (art. 429 Cod contravențional), care pot fi efectuate până la pornirea procesului contravențional, dar și după declanșarea procesului [10]. Regula dată asigură și respectarea calității procesuale a persoanei implicate în proces. Astfel, se interzice de a audia în calitate de martor persoana care de fapt este bănuită în comiterea contravenției.

IV. Regula a patra care asigură admisibilitatea probelor este regula privind „fructele pomului otrăvit”. Proba se consideră inadmisibilă dacă este obținută din altă probă cu încălcarea procedurii. Regula este utilizată în cele mai dese cazuri când este vorba de percheziție și de ridicarea obiectelor.

Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, administrate cu încălcarea prevederilor legale.

Doctrina fructul pomului otrăvit este un produs al regulii excluderii (exclusionary rule) din sistemul american, care stabilește că probele obținute prin arestare ilegală, cercetare neîntemeiată sau interogare forțată trebuie excluse din proces. Curtea Supremă de

Justiție a SUA a făcut pentru prima dată aluzie la fructul pomului otrăvit în cauza Silverthorne Lumber Co. c. SUA, (1920).

În cele mai dese cazuri, această regulă este aplicabilă pentru procedeele probatorii de administrare a corpurilor delictive. Dacă asemenea mijloace de probă au fost obținute cu încălcări în cadrul percheziției, ridicării de obiecte sau documente sau cercetării la fața locului, atunci se exclud din dosar nu numai procesele-verbale ale acțiunilor procesuale respective, dar și obiectele ridicate, precum și rapoartele de expertiză privind aceste obiecte. Sintagma fructul pomului otrăvit a fost utilizată pentru prima dată în *Nardone c. SUA*, (1939), iar doctrina fructul pomului otrăvit a fost aplicată pentru prima dată în cazul crucial *Wong Sun c. SUA*, (1963).

Pentru a constata dacă probele reprezintă fructul pomului otrăvit, judecătorul trebuie să examineze toate faptele ce rezultă din administrarea inițială a probelor și acumularea ulterioară de probe. Constatarea se face, de obicei, de judecător într-o audiere înainte de proces. În audierea sa, judecătorul trebuie să constate, în primul rând, că percheziția ilegală sau arestul au avut loc în realitate, iar apoi să decidă dacă probele au fost obținute în rezultatul percheziției ilegale sau arestului. În aspectul dreptului procesual penal național, doctrina fructul pomului otrăvit este aplicabilă în corespundere cu principiul legalității și loialității probelor, prin regula excluderii probelor promovată de Curtea Europeană.[11 p.9-10]

V. Regula inadmisibilității probelor care conțin date de proveniență necunoscută este a cincea regulă care asigură admisibilitatea probelor. Numai acea probă este admisibilă care conține date autentice care pot fi verificate în orice moment.[12 p.22]

Prin *pertinență* se înțelege legătura dintre conținutul probei și circumstanțele care necesită a fi probate într-o cauză contravențională. La soluționarea chestiunii cu privire la pertinența probelor este necesar să se țină cont de două aspecte:

1. dacă se include faptul care va fi dovedit drept probă în obiectul probațiunii;

2. dacă este în stare proba, informația să constate acest fapt.

După cum se vede, pertinența joacă un rol de legătură logică între împrejurarea dată și obiectul probațiunii. Pertinența este o

premisă pentru constatarea admisibilității, în unele cazuri însă probele pertinente pot fi inadmisibile. Codul Contravențional prevede mai multe articole care se referă la relevanța probelor. De exemplu, declarațiile sunt depuse referitor la circumstanțele care au servit drept temei pentru a recunoaște persoana în calitate de contravenient; declarațiile martorului se depun asupra circumstanțelor care urmează să fie constatate în cauză ș. a. Examinând chestiunea relevanței, este necesar de luat în considerare următoarele aspecte:

- a) sunt incluse datele respective în obiectul probațiunii;
- b) aceste date exclud posibilitatea altor concluzii referitor la esența fenomenului cercetat;
- c) permit aceste date să se tragă concluzii referitor la suficiența și veridicitatea probelor administrate.

Concludente sunt probele care influențează asupra soluționării cauzei contravenționale. Probele care nu sunt edificatoare, întrucât nu determină în nici un fel soluția, se numesc neconcludente.

Orice probă concludentă este relevantă, însă nu orice probă relevantă este și concludentă. Spre exemplu, relațiile de rudenie între contravenient și partea vătămată, fiind relevante, nu sunt întotdeauna concludente. În cazul când însă poate avea loc împăcarea părților, aceste relații sunt concludente.

Utile sunt probele concludente, care prin informațiile pe care le conțin sunt necesare soluționării cauzei. Nu toate probele concludente sunt și utile. În cazul când proba nu este necesară pentru soluționarea cauzei, ea este inutilă. De exemplu, într-o cauză contravențională unde sunt mulți martori oculari este inutil de a-i audia pe toți, deoarece informația pe care o dețin este aceeași. O probă poate fi pusă la baza hotărârii numai dacă întrunește calitățile de admisibilă, relevantă, concludentă și utilă.

Art. 425, alin. 6 Cod contravențional, stabilește o prezumție legală privind admisibilitatea probelor, constatând că se prezumă proba ca admisibilă în cazul când administrarea a fost efectuată cu respectarea prevederilor legale, atâta timp cât partea care cere respingerea probei nu a adus argumente care incontestabil vor dovedi că proba este inadmisibilă.

Astfel, în cazul când administrarea probei a fost efectuată cu încălcarea dispozițiilor legale, partea care a administrat-o sau în favoarea căreia a fost administrată trebuie să aducă argumente convingătoare privind admisibilitatea acesteia.

În concluzie menționăm faptul că întru asigurarea unui proces echitabil este admisă regula potrivit căreia probele pot fi administrate prin orice mijloc prevăzut de lege, prin respectarea de către părți al cerințelor legale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ратинов А. Р. Вопросы познания в судебном доказывании // Сов. государство и право. 1964. № 8.
2. Белкин А. Р. Теория доказывания. Научно-методическое пособие. — М.: Издательство НОРМА, 1999.
3. Dolea I. „Drept Procesual Penal,, Cartier Juridic 2005.
4. Doltu I. „ Probele și mijloacele de probă ,cu privire specială la declarațiile învinutului sau inculpatului ca mijloace de probă și apărare în procesul penal,, Constanța 1997.
5. Păvăleanu V. „Drept Procesual Penal – partea generală,, București, 2001.
6. Volonciu N. Tratat de Procedură Penală. vol. I., București: Paideia, 1996.
7. Osoianu T. Procedura Penală. Curs introductiv (partea generală). Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Asociația Tinerilor Juriști Cercetători Chișinău 1999.
8. Василев А. Н., Осмотр места происшествия. Госюриздат. Москва, 1960.
9. Dinescu A-G. Legislația contravențiilor: comentarii, doctrină. București. Editura Hamangiu 2016.
10. Codul Contravențional al Republicii Moldova Publicat : 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100. COD Nr. 218 din 24-10-2008.
11. Dolea I. Probleme în procesul penal : Îndrumar pentru avocați / Igor Dolea. – Chișinău: Tipografia-Sirius S. n., 2016.
12. Doraș S. Criminalistica., Chișinău, 1999.